

Hüseyin Hüsnü Cırtlı'nın

Eğitim Görüşleri

Cavit Binbaşıoğlu

Kültür işimiz, o halde, bir yamama, bir ekleme işi değil; içten gelişme, bir büyüme işidir.

Türklerin ideal okulu, Türkiye'nin dışında bulunmaz.

O, ancak içerde, kendi gereksinim ve toplumsal koşullarımız arasında yetişebilir. Bunun içindir ki,

John Dewey'in kendisi bile, hayat koşullarımızı bizim kadar anlamadıkça,

bize bu hususta yardım edemez. O, sadece kendi kültürel sorunlarımız üzerindeki kendi anlayışımızı sağlamaya yarayan bir araç olabilir.

Eğitimci Hüseyin Hüsnü Cırtlı, Cumhuriyet dönemi eğitimcilerimizin en tanınmışlarından biridir. 1911 yılında Kahramanmaraş ilinin Elbistan ilçesinde doğmuştur. Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümünü 1932 yılında bitirdikten sonra, ilköğretim öğretmenliği ve ilköğretim müfettişliğinde bulundu. 1934 yılında "Genel Öğretim Yöntemleri" alanında uzmanlık yapmak üzere, bir arkadaşı ile birlikte Bakanlıkça Amerika Birleşik Devletleri'ne gönderildi. Daha önce de 1928'de Özel Öğretim Yöntemleri alanında eğitim görmek üzere, A. Fuat Baymur, M. Rauf İnan, Muvaffak Uyanık ve Fevzi Selen Avusturya'ya gönderilmişlerdi. Bu vesile ile, bu eğitimcilerimizi saygı ile anıyoruz. Bu zamanda onlar yurda dönmüş ve yeni yöntemlere göre eserlerini vermeye başlamışlardı. Genel Öğretim Yöntemleri alanında yeni eserlerin verilmesi de bu eğitimcilerden bekleniyordu.

H. Hüsnü Cırtlı, Amerika'da Iowa ve Şikago Üniversitelerinde öğrenimini bitirdikten sonra 1938'de Almanya'ya geçti ve oradan 1939 yılında Türkiye'ye döndü ve Gazi Eğitim Enstitüsü'ne "Öğretim Yöntemleri" dersi öğretmeni olarak atandı.

Bu okulda uzun yıllar öğretmenlik yapmıştır. Aynı zamanda, ek görevle Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde öğretim görevlisi olarak çalışmıştır. 1960'tan sonra da Gazi Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü, Talim ve Terbiye Kurulu üyeliği ve başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. Son görevi de Kültür Müsteşarlığı idi. 1970 yılında bu görevinden emekli olmuştur.

Eğitimci H. Hüsnü Cırtlı, bir taraftan eğitime ilişkin eserlerini yazar ve bu eserlerdeki düşüncelerini Türk eğitim literatürüne bırakırken, diğer taraftan da mevcut eğitim uygulamaları karşısındaki duygu ve düşüncelerini meslekî dergilerdeki yazılarıyla dile getirdi. Bunlar, eleştirel bir niteliktedir. Hemen hepsi eğitimimizin önünü açmaya yöneliktir. Bunları, satır başlarıyla şöyle belirtebiliriz:

H. Hüsnü Cırtlı'nın eğitime ilişkin yazıları, Amerika'da okurken İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun çıkardığı "Yeni Adam" gazetesinde yayımlanmaya başlamıştır. Bu ilk yazılarda, XX. yüzyılın büyük eğitimcisi J. Dewey'i ve onun deney okulunu tanıtıyordu. Bu vesile ile, bizim okullarımızın durumunu ele almıştır. O, o günkü okullar için şu soruyu soruyor: "Bugünkü Türk okulu, ana babaların elinden çıkma mıdır dersiniz? Asla. O, özellikle son zamanlarda elimize geçen gazetelerden öğrendiğimize göre, herhangi bir maksatla ilk defa olarak frenk illerinde meydana getirilmiştir ve Türk hükümeti tarafından, şunun bunun eliyle kopya edilmiş, nihayet sosyal değerlerin yayılmasına özgü bir araç olarak halkın ortasına tepeden indirilmiştir. Tevekkeli değil, yurdumuzun bazı taraflarında halk hâlâ bu tür okula gâvur malıymış gibi hor bakar, ondan ürker. Okul ile halk arasında bir boşluk ve korkunç bir uçurum vardır. Eğer, John Dewey'in bizim için anlaşılabilir bir adam olması isteniyorsa ve ondan çok daha önemlisi, eğer Atatürk'ten anladığımız şeyin halk kütlesinin içine işlenmesi, her bireyin iradesine, isteğine ve dileğine

dönüşmesi, bizce bir erek ise (gayeyse), bir Türk aydını için, aziz olan duygu, düşünce ve ülkünün köylü Mehmet ve Ayşe için de aziz olması gerekse ve nihayet ülkenin taşı, toprağı, yurttaşları, hükümeti ile, bir *bütün* halinde işleyen kültürel bir varlık olacaksa, ortadaki bu boşluk ve ikilik kaldırılmalı, onun yerine, yeni baştan bir *birlik* kurulmalıdır." (Cırtlı, H. Hüsnü, "John Dewey'in Tecrübe Okulu", Yeni Adam, Sayı: 178, 27 Mayıs 1937)

H. H. Cırtlı, bu satırlardan sonra, yazısına "dipnot" olarak şunları yazmıştır: "Köy kalkınması yolunda Kültür (Millî Eğitim), Sü (Millî Savunma), Ekonomi ve Tarım Bakanlıklarının giriştikleri iş, bu yönde atılmış değerli bir adımdır. Bu, tam olarak kurumlaştırıldığı takdirde, bu sorunu çözüme yönelik, önemli etkenlerden (âmillerden) biri haline gelebileceği umulabilir."

Bu, eğitim kurslarından sonra, köy öğretmen okullarının açılışından önceki bir zamanda söylenmiş bir sözdür.

Bu konulardaki daha açık bir kanısı da şu olmuştur:

"Kültür işimiz, o halde, bir yamama, bir ekleme işi değil; içten gelişme, bir büyüme işidir. Türklerin ideal okulu, Türkiye'nin dışında bulunmaz. O, ancak içerde, kendi gereksinim ve toplumsal koşullarımız arasında yetişebilir. Bunun içindir ki, John Dewey'in kendisi bile, hayat koşullarımızı bizim kadar anlamadıkça., bize bu hususta yardım edemez. O, sadece kendi kültürel sorunlarımız üzerindeki kendi anlayışımızı sağlamaya yarayan bir araç olabilir. Bu ciheti göz önünde tutarak, onun, bir zamanlar açtığı tecrübe okulunu çevresi içindeki bütünlüğü ile **Yeni Adam** sayfalarında incelemeye çalışacağız." (A.g. yazı, s.9)

Eğitimci H. Hüsnü Cırtlı'nın eğitim anlayışı, gençliğinde yazdığı bu yazılarda gizlidir: Kendimize, kültürümüze, onun koşullarına ve gelişmesine yönelik bir eğitim. Eğitim sorunları karşısındaki bu tutum ve davranışlarını bugüne kadar devam ettirmiştir. Burada, bunun sadece satır başlarına işaret edilecektir. Bunların her biri, ayrı ayrı incelenmeye ve değerlendirilmeye muhtaçtır.

H. Hüsnü Cırtlı, 1941'de yayımladığı "Terbiye ve Öğretimde Metot" adlı eserinde eğitim ve öğretimde hazır kurallar yerine, inceleme ve araştırmaya yer verilerek, gerçeklere dayalı bir eğitim ve öğretim yapılmasını istemiştir ve bunların yöntemini de bu kitabında göstermeye çalışmıştır. "Önsöz"de şunları söylemektedir:

"Bu kitapta okura sunmaya çalıştığımız şey, kendi anlayışımıza göre yeni bir eğitim havası değil, toplum yaşamında gerçekten yaşanan yegâne eğitim gerçeği düşüncesidir. Çözümsel bir anlayışla çalışan eğitimciler, genellikle, bir takım

"tasarlanmış ideallerle"; oysa doğrudan doğruya etkinliklerin kendisi ile meşgul olanlar "realite" (gerçek) ile mücadele etmek durumundadırlar. İşte, bu kitapta okurlara sunulan yöntem, ikinci türden bir mücadelenin yöntemidir. Eğitim ve öğretimde uygulanmış istatistik, bu türden bir yöntem olarak 35 yıllık bir geçmişe sahiptir... Kanaatimce benden şimdilik beklenecek şey, bu yöntemin eğitim ve öğretim işlerindeki yerini ve önemini belirtmek ve arkasından, bu alanda klasikleşmiş bir eseri dilimize çevirmektir." (Terbiye ve Öğretimde Metot, 1941)

Hüsnü Cırtlı, böylece, bu kitapla, incelemeye, araştırmaya yönelik bilimsel bir eğitim anlayışını eğitimimize sokmuştur. Bunun için kitabının başında, yüzyılımızın başlıca eğitim akımlarına yer vermiştir. Burada "idealizm", "pragmatizm" ve "realizm" anlayışları incelenmiştir. Kitapta eğitim süreci çözümlenmiştir. Burada "Çözümleme ve Bireşim", "Kendi Kendini Eğitim", "İlgi", "Eğitim ve Ahlak" üzerinde durulmuştur.

Hüsnü Cırtlı'ya göre, eğitimin dört yönü ya da ögesi vardır:

- 1- Müsbet bilgi yönü
- 2- Teknik ya da beceri yönü
- 3- Güzel sanatlar yönü
- 4- Ahlaki yönü

Buna göre, eğitim, *müsbet bilgiye* dayanır. Bunun için çocuğa önce müsbet bilgi öğretilmelidir. *Teknik*, bilgiyi güçlendiren araçlardır. Bu, eğitimin nesnel yönüdür. Ulusal sınır tanımaz. Dünyanın her yerinde geçerlidir.

Eğitimin bir de ulusal yönü vardır. Eğitimi gerçek eğitim yapan, bu *ulusal* yönüdür. Bu da "güzel sanatlar"da görülür. Eğitimin dördüncü yönü de *ahlaki* yönüdür. *Ahlaki yönü olmayan bir eğitim, eğitim olamaz*. Bu, eğitimin toplumsal oluşunu anlatır. Çünkü, ahlak, toplumun yaşamından doğar. Eğitim de toplumun yaşamının gelişmesinden ibarettir. Ahlak ögesini taşımayan bir eğitim sistemi olamaz. (Cırtlı, H. Hüsnü, Terbiye ve Öğretimde Metot, 1941, s. 11)

H. Hüsnü Cırtlı, "Eğitim Anlayışı" gelişmesinin de üç dönemden geçtiğini söyler. Bunlar şunlardır:

- 1- Teolojik anlayışta eğitim
- 2- ^{Filozofik} Fiziolojik anlayışta eğitim
- 3- Bilimsel anlayışta eğitim

Teolojik anlayışta eğitimde, 'dogmatik' bir eğitim anlayışı egemendir. Bunda eğitimin amacı, yöntemi ve materyali dinsel kitaplardan çıkarılır. Bunlar tartışılmaz.

^{Filozofik} Fiziolojik anlayışta eğitim, tamamen özel bir eğitim anlayışıdır. Bu anlayışa göre eğitimin amacı,

yöntemi ve materyali, genel bir kurala bağlanamaz. Eğitim, zamanına, yerine ve adamına göre değişir. Bunlar, bireyden ve dolayısıyla doğadan üretilir. Buna göre "doğa" doğrudur, iyidir ve güzeldir. Bu da tartışılmaz.

Bilimsel anlayışta eğitim, nesnel nitelikte, 'zihinsel bir tutum'un ürünüdür. Eğitimin, amaç, yöntem ve materyalleri, gerçeklerden, nesnel bir yolla elde edilir. Buna göre eğitimin, zamana, yere ve insana göre, bir "değişen; bir de "değişmeyen" iki yönü vardır. Eğitim, bir öğretme işi olduğuna göre "değişmez"; öğrenilen şeyleri belirli amaçlara göre kullanma işi olduğuna göre "değişir". Buna göre, eğitim, değişmeyen yönü ile müsbet bir bilim, değişen yönüyle de bir sanattır.

"**Bilimsel eğitim**" anlayışı da kendi içinde üçe ayrılır: Birincisi "**biyolojik**" bir eğitim anlayışıdır. Buna göre, biyolojik gerçekler, eğitimin esası olarak kabul edilir: "**Atavizm**" ve "**Çevreye uyum**" fikri bunlardandır. Atavizme göre, insanlar, insan soyunun geçtiği bütün evrelerden geçerler. "Çevreye uyum"da da doğal varlıklarda görülen birbirine bağlılık, topluluk fikri, eğitimde esas alınır. Yani, her şey, bu özelliklerle açıklanır.

İkincisi, "**psikolojik**" bir eğitim anlayışıdır. Buna göre eğitimde "**pragmatik**" (yararçı) bir esastan hareket edilir. Yani, eğitimde bireyin yararı, toplum içindeki gereksinimlere göre 'egemen' bir durumda olmalıdır.

Üçüncüsü de "**sosyolojik**" bir eğitim anlayışıdır. Buna göre, eğitim, tamamen 'toplumsal' bir olgudur. Eğitim, birtakım toplumsal olgulardan oluşmuştur. Bu olgular arasındaki ilişkiler, istatistik yöntemi ile saptanabilir. Bunlar değişmez ilişkilere sahiptir. İşimiz, bu ilişkileri, bilimsel yollarla bulmak ve eğitim kurumlarımızı, bunlardan çıkaracağımız sonuçlara göre yeniden kurmaktır, düzenlemektir.

Bu anlayış, araştırmaya ve toplumsal yasaları bulmaya yönelik bir eğitim anlayışıdır.

İşte, H. Hüsnü Cırtlı'nın 1940'larda eğitimimize getirdiği, savunduğu eğitim anlayışı budur. Ondan önce teolojik ve fizyolojik eğitim anlayışlarından geçtik. İkinci Meşrutiyet ve Cumhuriyetin ilk yıllarındaki eğitim anlayışlarında bunların etkileri gözlenmektedir.

Bu düşüncelerden hareketle, eğitimde araştırmaya önem vermiş, bunun yöntemlerini, özellikle istatistikten yararlanmayı sağlamıştır. Onun eseri, eğitim kitapları içinde Türk alfabesiyle bu yöntemleri açıklayan ilk kitap olmuştur. Ondan önce Arap harfleriyle Hüseyin Cahit Yalçın'ın E. Clapared'ten Türkçeye çevirdiği "Çocuk Psikolojisi ve Tecrübi Pedagoji" adlı bir eser yayımlanmıştı.

H. Hüsnü Cırtlı, 1950'li yılların başlarında Gazi

Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümü Başkanı bulunduğu sırada da "Araştırma Tekniği" adlı bir dersi Pedagoji Bölümüne zorunlu bir ders olarak koydurtmuştur. Biz, bu dersi kendisinden okuduk. Daha önce de bunu, bir konu halinde "Genel Öğretim Bilgisi" dersi içinde okutmuştur.

Öğretimin değerlendirilmesinde testlerden yararlanma çalışmalarını Gazi Eğitim Enstitüsü'nde başlatmıştır. Bu kurumda test yöntemiyle değerlendirme yapan ilk öğretmen olmuştur. Daha sonraları "Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme" dersi, yine ilk olarak, Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümüne zorunlu bir ders olarak girmiştir. Bunu, öğretmen okullarında okutulan "Eğitim Psikolojisi" dersinin bir bölümü izlemiştir. 1955 yılında ilköğretmen Okullarında okutulan "Eğitim Psikolojisi" kitabının "Ölçme ve Değerlendirme" ile ilgili bölümünü yazmıştır. Böylece 1940'lı yıllarda "Genel Öğretim Bilgisi" dersi içinde okutmuş olduğu konular, daha sonra öğretmen yetiştiren kurumların zorunlu bir dersi haline gelmiştir. Bunlarla ilgili ilk dersler, H. Hüsnü Cırtlı tarafından okutulmuştur. Böylece çağdaş eğitim yöntemleri okullarımızda hayat bulmuştur.

1950 yılında yayımlanan "Genel Öğretim Metodu Çalışma Kılavuzu" adlı kitabında da öğrenciyi alıcı durumda bırakan ve ezberciliğe yönelten bir öğretim yerine; kitaplığa, kaynaklara ve çalışmaya dayanan bir öğretim yöntemini getirmiştir:

H. Cırtlı, 1950'de Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagojik Yardımlaşma Derneği'nin çıkardığı "Yeni Okul" dergisi başta olmak üzere, ilk Öğretim, Eğitim Hareketleri, Öğretmen Dünyası, Çağdaş Eğitim, Bayrak, Ülkücü Öğretmen gibi öğretmen meslek dergilerinde birçok yazı yazmıştır. Buradaki yazıları, mevcut eğitim uygulamaları ile ilişkilidir. Bu yazılarda, mevcut uygulamalar, genellikle eleştirilmiştir. Bunlar, ayrı birer inceleme konusu oluşturacak niteliktedir.

Bu yazılarda *demokrasi, laik eğitim, halkçı eğitim, uygulamalı eğitim...* vb. üzerinde durulmuştur. Yazılarında bilgi, görgü ve deneyimlerinin derinliği açıkça görülmektedir. Bunları, bilimsel bir anlayışla sentez yapmaktadır. Atatürk'ün "En hakiki mürşit bilimdir." felsefesi, onun da felsefesi olmuştur. Ona göre, eğitim, toplumun her an tazeleyici ve güçlendirici fonksiyonudur. Eğitimin, özlenen etkililiğe ve güce ulaşabilmesi, onun halkla ve halk iradesiyle özdeş olmasına bağlıdır. (Cırtlı, H. Hüsnü, Güçlü Eğitim, Bayrak, Sayı: 13, Temmuz 1972, s. 23)

Değerli öğretmenimiz ve eğitimcimiz sayın Hüsnü Cırtlı'nın bu görüş ve düşünceleri, her zaman, üzerinde durulacak ve düşünülecek bir nitelik taşımaktadır.